

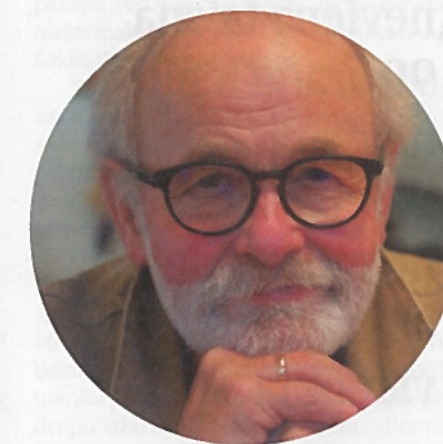
Teksts — Laura Dumbere
Foto — Kaspars Krauze un no privāta arhīva

Pils augšāmcēlusies

Gandrīz 300 gadus tās bija pilsdrupas, kas turpināja brukt. Tagad senā **Dobeles pils** ir augšāmcēlusies — drupu atdzīvināšanas arhitektoniskais risinājums ir unikāls ne tikai Baltijas, bet visas Eiropas mērogā

BRAUCOT ar auto garām Dobeles pilskalnā vai stāvēt pašas pils priekšā, cilvēka acij nav redzams, ka drupās ieslēpts jumts, zem kura atrodas skaistas un siltas telpas. Taču varenie izgaismotie logi un neuzbāzīgi lepna tornīti ar smalka tērauda pinuma karogu mastā liecina, ka pili atgriezies dzīvība un tu esi aicināts ienākt, nevis tikai riņķot apkārt drupām ar nosalušu degunu, bailojoties, ka kāds vēsturiski vērtīgs akmens neuzkrīt uz galvas.

Tieši tāds bija šī projekta mērķis: līdz sīkākajai detaļai saglabāt Dobeles pils kapeļas drupu autentisko formu un faktūru gan ārpusē, gan iekšpusē, vienlaikus radot kultūrtelpu, kas dotu pilij otru dzīvi. Šogad no ierastā nosaukuma *Dobeles pilsdrupas* «drupas» ir pazudušas. Apmeklētāji tiek aicināti uz Dobeles pili. Projekts jau saņēmis būv-

Arhitekts Pēteris Blūms

«Dažs man atklāti
jautāja — vai esi
palicis traks?»

niecības gada balvu restaurācijas kategorijā kā labākā būve Latvijā.

«Sakiet, vai par Dobeles pili man jārunā ar jums?» pārvaicāju arhitektam Pēterim Blūmam. «Tā sanāk. Tas ir mans bērns,» viņš silti norūc telefona klausulē. Vēsturiski nozīmīgu, senu celtni un arhitektūras pārļu saglabāšana un restaurācija ir arhitektu biroja *Konvents* vadītāja Pētera Blūma mūža aicinājums un misija.

Dobeles pilsdrupu atdzīvināšana viņam ir īpašs «bērns», jo ideja piedzima pirms 20 gadiem, kad kļuva acīmredzams — drupas strauji brūk. Astoņu gadu laikā tika nostiprināti ārējie aizsargmūri.

Vislabāk bija saglabājusies pils kapela, taču, balstoties pieredzē, Blūms zināja, ka tā ilgi neizturēs, ja netiks nosepta.

Īpaši vērtīgi bija kapelas iekšpusē saglabājušies 14.–16. gadsimta apmetuma slāņi un dažādas arhitektūras detaļas – seno laiku meistaru darbs bijis tik kvalitatīvs, ka izturējies 300 gadus zem klajas debess! Tomēr šīs vērtības izzuda, jo laika zobs nešķiro – pils vai būdina mežmalā.

2009. gadā tika izstrādāts pils kapelas tehniskais projekts. Ierastās drupu konsekvācijas vietā Blūms piedāvāja pārdrošu un progresīvu ideju objektu nosegt ar iegremdētu jumtu, zem kura atrastos dzīva un funkcionāla kultūrtelpa. Toreiz viņa projektam bija pretinieki gan kolēģu arhitektu, gan kultūras pieminekļu sargu vidū. Ideja tika uz-

Ēkai nebija neviena taisna 90 grādu leņķa, nevienas pareizības no mūsdienu celtniecības viedokļa

ņemta ar aizdomām un bailēm. «Dažs man atklāti jautāja – vai esi palicis traks? Kā tu drupām pievilksi elektrību, gāzi un ūdeni, kā ierīkosi kanalizāciju? Patiesību sakot, es pats to vēl skaidri nezināju. Bet biju pārliecināts, ka tas ir iespējams,» stāsta Blūms. Toreiz projektam naudu nepiešķīra.

Bet 2016. gadā Dobeles dome lūdza projektu reanimēt, 2018. gadā sākās būvdarbi. Blūms saka: «Laime, ka projekts tika atlikts uz tik ilgu laiku! Pa šiem gadiem tehnoloģiskās iespējas attīstījušās milzu ātrumā, arī būvkultūra ļoti augusi. Toreiz mēs nebūtu spējuši izdarīt to, ko varējām tagad.»

SENĀ GODĪBA

Reiz šeit slējās nocietināta seno zemgaļu pilsnovada koka pils, kuru Livonijas krusta karu laikā vācieši neveiksmīgi mēģināja iekarot. No 1279. līdz 1289. gadam pils izturēja sešus māsīvus Livonijas ordeņa karaspēka aplenkumus. Nav brīnums, jo zemgaļi bija bagāti, gudri un diži augumā. Apbedījumos atrasta apmēram 18 gadus veca zemgaļu meitene bija 1,80 m gara. Iedomājieties, kādi bija vīrieši – krustneši šiem bija līdz nabai...

Iespējamais 17. gs. Dobeles pils kopskats Pētera Blūma gleznojumā un nozīmīgs 1940. gada drupu foto (apakšā)

Neredzamais pils jumts ar skatu terasi

Iekštelpu risinājums laikmetīga minimālisma garā

Saglabāts 19. gadsimta vandalisma piemērs kļūst par vēsturisku vērtību

Beigās zemgaļi paši savu pili nodedzināja un paceltām galvām, jo neuzveikti, devās uz Lietuvas dižkunigaitiju, lai turpinātu cīņu pret iebrucējiem.

14. gadsimta vidū Livonijas ordenis pamestajā Dobeles zemgaļu pilskalnā uzcēla mūra pili, kur uzturējās ordeņa komturi ar savu karadraudzi. 16. un 17. gadsimta pili noturēja Kurzemes landtāgus un sprieda tiesu. No 1643. līdz 1649. gadam pili apdzīvoja tās izcilākā saimniece – Pomerānijas princese un Kurzemes hercogiene Elizabete Magdalēna ar savu audzudēlu Jēkabu, nākamā ievērojamā Kurzemes un Zemgales hercogu. Viņa piebūvēja jaunu pils palasta korpusu, veco konventa namu pārvērtā iespaidīgā kapelā, ierīkoja pils parku un lielu ārstniecības augu dārzu.

Vēlāk pili regulāri ieņēma un postīja zviedri, no kuriem nevarēja ne atkauties. 1701. gadā šeit nedēļu uzturējās Zviedrijas karalis Kārlis XII ar savu karaspēku, vismaz 7000 vīru, kas ierīkoja milzu apmetni pils pakājē. Pēc visas šīs jezgas un biežās ipāšnieku maiņas 1736. gadā pilij iebruka jumts. Sākās Dobeles pilsdrupu laikmets.

Tikai 19. gadsimta vidū Latvijas teritorijā, kas tolaik ietilpa cariskās Krievijas impērijā, spēkā stājās likums, kas liedza senas drupas postīt. Līdz tam no vēsturiskiem objektiem ikviens varēja droši «aizņemt» visādus būvmateriālus sava ipāšuma uzlabošanai...

Nav iespējams saskaitīt tās dobelnieku paaudzes, kas bērnībā ložņājuši pa drupām, spēlējuši paslēpes un tumsā meklējuši spokus. Šādas atmiņas ir arī gados jaunajai dobelniecei Nadeždai Čerpakai, baltkrievu aristokrātu pēctecei, kura kļuva par Dobeles pilsdrupu izbūves projekta vadītāju. «Bērnībā mēs tur vienmēr spēlējāmies, esmu uzaugusi ar šīm drupām savas pilsētas vidū. Kad, strādājot novada domē, uzzināju par pils atdzīvināšanas projektu, nodomāju – kaut es varētu tajā piedalīties! Vajag vēlētis un sapņot – tas piepildās! Kļuva par šī unikālā projekta vadītāju, tas mani kā profesionāli pacēla pilnīgi jaunā līmenī. Kad, dodoties mājās kādas darbdienas vakarā pirmo reizi ieraudzīju pils logos gaismu, acis saskrēja asaras – esam to paveikuši!» stāsta Nadežda.

Pēteris Blūms piebilst: «Nezinu, ko bez Nadīnas būtu iesācis. Viņai piemīt izcila inteliģence un projektu vadības prasmes, spēja saglabāt mieru lielākajās vētrās, kas saistītas ar daudzkārtēju projekta saskaņošanu un pārskaņošanu, sadarbību ar pašvaldību un būvniekiem.»

VAI DRUPĀM IR NĀKOTNE?

Drupām piemīt romantikas un noslēpumainības aura. Sāpīgs, ass skaistums. Taču arhitekta Pētera Blūma uzskats par vēsturiskām drupām vienmēr atšķīries no vispārpieņemtā. «Drupām ir tikai pagātne, bet nav nākotnes. Drupas kā nozīmīgākais objekts mūsdienu pilsētas un novada vidū nospiedoši ietekmē cilvēku domāšanu, dzīves izjūtu. Vai iespējams lepoties ar drupām?»

Pēteris Blūms un viņa kolēģe Līva Garkāje pilsdrupu atdzīvīšanas laikā

Blūms domā, ka ikvienas pilsdrupas ir pelnījušas otru iespēju un jaunu dzīvi. Tieši to viņš vēlējies panākt Dobelē – dot pilij nākotni, celt pilsētnieku pašapziņu un atstāt mantojumu nākamajām paaudzēm, saglabājot pašu drupu neaizskarto būtību.

Ar senām nozīmīgu celtnu drupām ierasts rīkoties divējādi. Tradicionālais ceļš ir konservācija, nostiprinot mūrus un novēršot tālāku iznīcību. Dobeles pilsdrupu gadījumā tas būtu iespējami, bet sarežģīti, jo piekļuve augstajiem mūriem ir apgrūtināta, vajadzīgas ļoti augstas saskatnes un īpaši kvalificēti darbu veicēji. Regulārās izmaksas kļūtu galvu reibinošas.

Otrs ceļš ir atjaunošana: zudušās ēkas celšana uz drupu pamatiem, balstoties uz vēsturiskajiem zīmējumiem un skicēm. Dobeles gadījumā šādu vizuālu liecību par viduslaiku pils kompleksa kādreizējo izskatu nav, gandrīz visi senie zīmējumi attēlo drupas dažādās sabrukuma stadijās. Pēteris Blūms atradis unikālus zīmējumus Zviedrijas arhīvos, kur pilsdrupas atainotas agrīnā posmā. Vācijas arhīvos uzgājis 1940. gadā uzņemtus pārsteidzošas kvalitātes fotoattēlus, ko pasūtījis Vācijas valsts, lai apzinātu savu kultūras mantojumu Latvijā, pieņemot, ka pēc kara tā liktenis nav paredzams. Pateicoties šiem materiāliem, vis-

maz zināms, ka reiz pils ēkai bijuši četri torniņi un kā teorētiski varēja izskatīties kopējā fasāde. Taču ar to nepietiek, lai pili atjaunotu vēsturiski precīzi un jēgpilni. Bet kārtējo viltoto Disnejlendas stila butaforiju mūs-

dienu sabiedrībai nūdien nevajag. Svarīgi uzsvērt, ka Dobeles pils nav atjaunota, bet pārrādīta. «Iedomāties pils restaurācija būtu liela aplamība par lielu naudu,» uzsver arhitekts.

Laikmetīgajā arhitektūrā pastāv dažādi izcili piemēri, kā risināt drupu saglabāšanas un apdzīvošanas jautājumus. Norvēģijā Hamaras senās katoļu katedrāles drupas dus grandiozā stikla šķirstā kā Sniegbaltīte. Tas ir dārgākais šāda veida arhitektūras pro-

jekts Norvēģijas vēsturē. «Tas apliecina, cik liels svētums šīs drupas ir norvēģu tautai. Bet to var atļauties tikai valsts, kurai ir nafta,» skaidro Blūms. Spānijā un Vācijā vairākas nozīmīgu ēku drupas paliktas zem stikla jumtiem un kļuvušas par koncertzālēm un izstāžu zālēm, taču tajās nav apkures, bet «blēpnoties ar neapkurināmām telpām mūsu klimatā nav iespējams», atzīst arhitekts. Turklāt stikla konstrukcijas jumtu uzlikšana pieprasa glīti nolīdzināt seno mūru augšējo malu, zaudējot oriģinālo, neregulāro drupu šarmu.

Dobeles pilsdrupu gadījumā izvēlēts unikāls ceļš, kādam nav līdzinieku pat Eiropas mērogā. Drupas palikušas neskartas un tieši tik robainas, greizas un skaistas, kā bijušas. Taču tajās ir siltums, gaisma, infrastruktūra un, galvenais, cilvēks. Te ir vieta kultūras un dzīves notikumiem: kamerkoncertiem (akustika zālē ir izcila!), izstādēm, muzeja ekspozīcijām, meistar-darbnīcām, konferencēm un pat laulību ceremonijām. Tiek atjaunots Elizabetes Magdalēnas ārstniecības augu dārzs.

SAGŠA PILIJ

Ēkai nebija neviena taisna 90 grādu leņķa, nevienas pareizības no mūsdienu celtniecības viedokļa.

«Drupas ir akmeņu čupa! Tas ir haotisks, neregulārs daudzstūris. Viss ir bišķiņ šķībs. Nav divu vienādu logu ailu. Sarežģītā logu un ieejas portāla iestiklošana ar mūri iegremdētiem metāla rāmjiem ir mūsu īpašais sasniegums. Latvijas lielākais logu ražotājs atzina, ka šis ir viņa izcilākais projekts,» lepni saka Blūms. Stiklotā ieeja pili simbolizē visu projekta būtību – laikmetīgā, bet klusinātā arhitektūras valodā cieņpilni sarunāties ar pagātni.

Iepriekš pilskalnā nekā nebija, izņemot vienu švaku elektrības kabeli. Pilij tikai pievilktā elektrība, veicot horizontālu urbumu kalnā. Atraks un izbūvēts pagrabstāvs, pievilktis ūdensvads un gāzesvads. Radīts pacēlājs cilvēkiem ar kustību traucējumiem. Katrs solis radīja milzīgus tehniskos izaicinājumus darbu veicējiem, lai neciestu ne drupas, ne arheoloģiski nozīmīgā vide.

Blūms īpaši uzteic sadarbību ar būvsabiedrību *RERE Meistari*, arhitekti Līvu Garkāji un leģendāro būvinženieri Irēnu Boks – unikālu personību, Sibīrijas bērnu un Latvijas pieredzējušāko savas jomas profesionāli, kura šo uzskatījusi par savu mūža darbu.

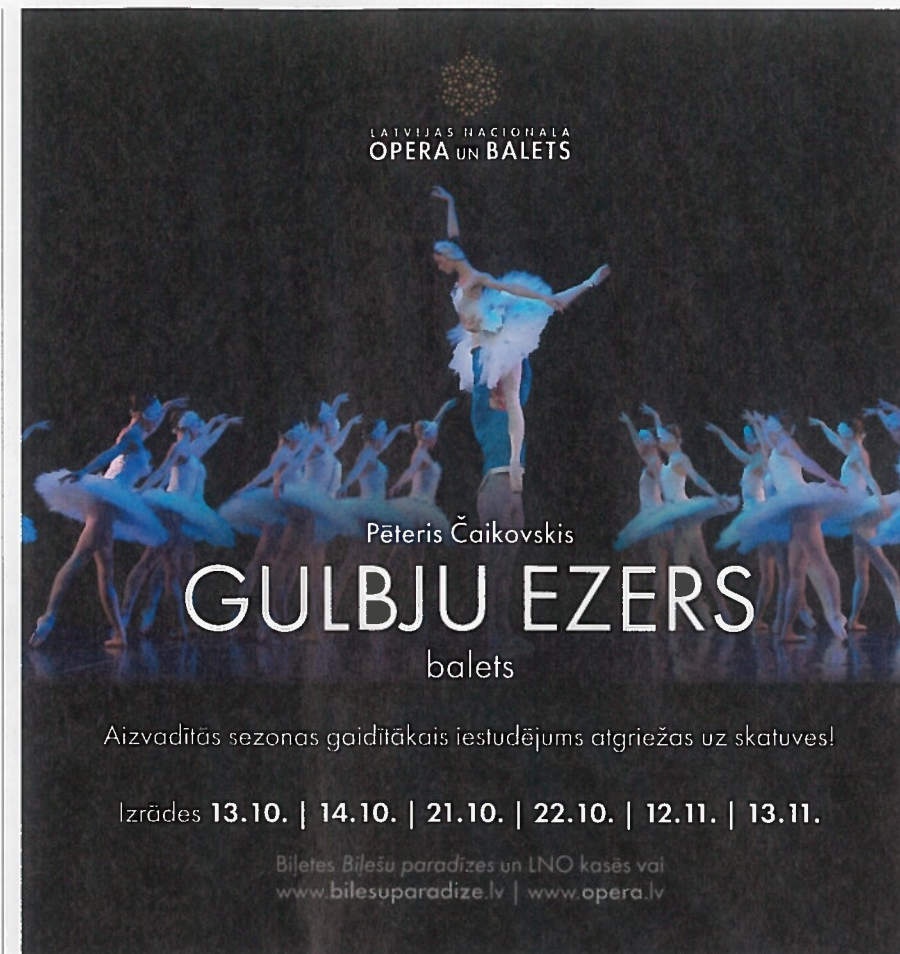
Rakstniece Inese Zandere, būdama iedzimtā dobelniece, raksta: «Dobelē ienāk cits mērogs, ar ko var samēroties klusās mazpilsētas dzīve. Tas ir spēriens pa pēcpusi provinciālajai pilsētu dekorēšanas gumei. Pilsētas identitātes simbols nevar būt putuplasta sniegavīri. Projekts gandrīz vai ar pirkstu norāda, ka pils ir Eiropas kopējais mantojums. Domāju, tas varētu nākt par labu pašapziņai.»

Projektā iesaistītie cer, ka šis varētu būt arī labs precedents citu nozīmīgu drupu atdzīvīšanai Latvijā. Senie mūri var piedāvāt ko vairāk par grūti izbrienamu laukumu ar zīmīti «Pilskalns» vai alus svētkiem pie gulbalku galdiem bijušās pils pakājē.

No Dobeles pils jumta terases tagad paveras skats uz Dobeli un tās apkārtni. Uzskāpjot tornīti, var iztēloties, kā pasauli redzēja senie nocietinājumu sargi. Pats pils tornītis nav vēsturiska replika, bet reiz bijušo četru torniņu simbols. Tas ir caurspīdīgs tērauda pinums, tāpat kā karodziņš mastā. Pēteris rāda skices: «Kad mēģināju rast risinājumu, kā nosegt šo jumta daļu, iztēlojos, ka pilij uzmetu siltu, sargājošu sagšu. Vieglu un plastisku.»

Iekšējā apmetuma un apdares fragmenti tagad ir drošībā. To skaitā 19. gadsimta grafi, kur kāds igauņu ieskrāpējis sienā savu vārdu. Tā sakot, «es šeit biju». Saglabāti arī neseno laiku skrāpējumi un pilsdrupu viesu «autogrāfi». Kādēļ saudzēt šādas vandalisma pēdas?

«Arī tā ir pils vēsture,» saka Blūms. «Grafi, ko šodien uzskatām par sava laika vandalismu, pēc 100 gadiem nākamajām paaudzēm jau būs vērtīgas vēstures liecības par mums. Vēsturē nav nekā nenozīmīga.»

OKTOBRĪ IESAKĀM!

LATVIJAS NACIŅĀLA
OPERA UN BALETS

2021

07	19:00	O	TOSKA	
10	19:00	O	TOSKA	
13	19:00	B	GULBJU EZERS	
14	19:00	B	GULBJU EZERS	
15	19:00	O	KARMEĻŠU DIALOGI	
16	19:00	B	PIE ZILĀS DONAVAS	
17	12:00 18:00	B	PIE ZILĀS DONAVAS	
20	19:00	O	KARMEĻŠU DIALOGI	
21	19:00	B	GULBJU EZERS	
22	19:00	B	GULBJU EZERS	
23	19:00	O	KARMEĻŠU DIALOGI	
29	18:30	B	DIVI METRI	■
30	15:00	K	Kamermūzikas koncerts SAPNĪ	▲
30	18:30	B	DIVI METRI	■
31	19:00	O	PELNRUŠKĪTE	Pirmizrāde!

O Opera, operete
B Balets
K Koncerts vai pasākums
īpašs notikums

■ Jaunā zāle
▲ Beleilāžas zāle
☺ Izrāde visai ģimenei

Biletes Bilešu paradīzes un
LNO kasēs vai
www.bilesuparadize.lv
www.opera.lv